

Partidistriktsmotion en ekonomisk politik för jämlikhet

Jämlikhet är det politiska mål som genomsyrar socialdemokratisk politik på alla områden. Det handlar om att var och en ska ha goda villkor på jobbet, en bra skola och att få god sjukvård efter behov. Det handlar om att medellivslängden inte ska skilja sig nämnvärt beroende på om du bor i en stad eller en annan, en stadsdel eller en annan. Det handlar om barns möjlighet till en aktiv fritid. Det handlar om tryggheten i ditt bostadsområde. Det handlar om hela vårt samhälle.

Ojämlikheten har ökad, vi ser det bara vi reser från en stadsdel till en annan eller när vi tittar på skolresultaten. Revorna i välfärden har, inte minst under coronakrisen, synliggjort behovet av att satsa mer på vård och omsorg. Vi ser behoven av en ekonomisk politik som rustar välfärden och utjämnar skillnader. Vi ser ett behov av att sätta ett politiskt mål för jämlikhet, för att öka fokuset på att minska klyftorna och öka människors livschanser.

En skattereform för ökad välfärd och minskade klyftor

Under coronapandemin har decennier av nedskärningar i välfärden gjort sig påmind. Även om vården på många sätt har hanterat krisen väl, är det tydligt att inte minst äldreomsorgen hade varit bättre förberett för pandemin om man haft mer resurser, fler undersköterskor, sjuksköterskor och bättre tillgång till läkare. Att välfärden i kommunerna och regionerna är i akut behov av ökade resurser är däremot ingen nyhet. Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) bedömde redan innan coronakrisen att det fattades 43 miljarder kronor fram till 2023 bara för att kunna bibehålla dagens nivå på välfärden. En nivå som på många sätt är otillräcklig.

Välfärdens underfinansiering är till stor del en konsekvens av de stora skattesänkningar som genomförts de senaste decennierna. Från början av 90-talet har den totala skattekvoten (skatteintäkternas andel av BNP) minskat från cirka 50 procent av BNP till cirka 44 procent idag. Det innebär att vi år 2019 hade haft ytterligare 240 miljarder till investeringar i välfärden om vi hade haft en skattenivå som på 90-talet. Skillnaderna mellan rik och fattig har även ökat mer i Sverige än i något annat OECD-land de senaste decennierna. Att skattesystemets omfördelningseffekt har minskat över tid är en viktig förklaring till detta. I Sverige har flera kapitalskatter slopats såsom arvs- och gåvoskatten, förmögenhetsskatten och fastighetsskatten. Detta har gjort de redan rika rikare och bidragit till ökade klyftor. Vi menar att Sverige behöver ett nytt skattesystem som möjliggör en välutbyggd och ambitiös välfärd i hela landet och som förmår minska de växande ekonomiska klyftorna. Detta kräver ett utökat skatteintag särskilt riktad till de rika.

Inför en progressiv fastighetsskatt

År 2008 ersatte den borgerliga regeringen den dåvarande fastighetsskatten med en kommunal fastighetsavgift. Den stora skillnaden mot den tidigare fastighetsskatten var att ett max-tak sattes för hur hög skatten kan bli: 1 429 kr per år för bostadsrätter respektive 8 349 kr per år för småhus år 2020. Detta gör den nuvarande skatten kraftigt regressiv: det skiljer endast några hundralappar mellan årsavgiften för ett hus värt lite över en miljon kronor i Hällefors och en villa värd 25 miljoner kronor på Djursholm. Genom att återinföra en progressiv fastighetsskatt kan beskattningen av fastigheter bli mer rättvis och skattens omfördelningseffekt öka. En progressiv fastighetsskatt kan även bidra till ökade intäkter till staten och möjliggöra välbehövliga satsningar på välfärden i hela landet. En annan fördel med fastighetsskatten är att fastigheter utgör en fast skattebas som inte, till skillnad från människor och kapital, kan flyttas till skatteparadis. Detta minimerar risken för skatteflykt och gör skatten till en säker intäktskälla för staten.

Inför en progressiv kapitalskatt

En djup orättvisa i det svenska skattesystemet är att kapitalinkomster beskattas lägre än arbetsinkomster. Samtidigt vet vi att inkomster från kapital är extremt ojämnt fördelade i befolkningen. Detta kan göra att vanliga löntagare i förekommande fall betalar en högre andel av sin inkomst i skatt än miljardärer vars inkomst till stor del kan utgöras av kapitalinkomster. Den låga beskattningen av kapital har därför bidragit till de ökade ekonomiska klyftorna då den ekonomiska eliten dragit ifrån resten. Normalskatten på kapital ligger idag på 30 procent men en

rad undantag och särlösningar gör att skatten ofta blir betydligt lägre än så. Exempelvis kan företagare enligt de så kallade 3:12-reglerna plocka ut sin inkomst i form av kapitalvinst med en skattesats på så lite som 20 procent. Skatten på kapital är dessutom platt, det gör att stora kapitalvinster beskattas på liknande sätt som små kapitalinkomster. Detta gynnar givetvis de allra rikaste med stora kapitalinkomster. Genom en höjd och progressiv kapitalbeskattning skulle skattesystemet bli betydligt mer omfördelande och rättvist. En sådan reform skulle även vara viktig för att minska de växande ekonomiska klyftorna samt bidra med viktiga resurser till välfärden.

Slopa straffskatten för pensionärer, arbetslösa och sjuka

Samtidigt som de allra rikaste har dragit ifrån i inkomstutvecklingen har klyftorna mellan de som arbetar och de som inte arbetar, såsom arbetslösa och sjuka, ökat. Detta beror till stor del på urholkade transfereringssystem men utvecklingen har även förstärks av det nuvarande skattesystemet som beskattar a-kassa, sjukersättning och andra ersättningar inom försäkringssystemen högre än arbetsinkomster. Dessutom gör den så kallade pensionärsskatten att pensioner beskattas högre än arbete. Det är hög tid att avskaffa den orättvisa beskattningen av pensioner, arbetslöshetsersättning och övriga ersättningar inom försäkringssystemen genom att likställa beskattningen av dessa inkomster med skatten på arbetsinkomster. Pensionärer ska inte beskattas högre efter att ha arbetat ett helt liv och den som drabbas av arbetslöshet eller sjukdom ska inte straffas genom en högre beskattning.

Avskaffa RUT-avdraget

Rutavdraget är ett avdrag på skatten för den som köper hushållsnära tjänster såsom exempelvis städning. År 2019 gjordes rutavdrag för 5,7 miljarder kronor. Rutavdraget är extremt ojämnt fördelat då hela 40 procent av de totala rutavdragen görs av den tiondelen av befolkningen med högst inkomster. Exempelvis gjorde en genomsnittlig invånare i Danderyds kommun år 2019 rutavdrag för ett värde av 2 720 kr, motsvarande siffra för en genomsnittlig invånare i Dorotea kommun var 49 kr. Samtidigt visar granskningar från Riksrevisionen och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) att rutavdraget inte är träffsäker som arbetsmarknadspolitisk åtgärd samt att reformen är långt ifrån självfinansierad. Enligt Tillväxtanalys kostar varje skapat arbetstillfälle inom rut-sektorn 1,5 miljoner kronor för staten, det motsvarar ungefär kostnaden för tre anställda inom hemtjänsten. Det är inte försvarbart att staten varje år spenderar miljarder på att subventionera hushållsnära tjänster för höginkomsttagare samtidigt som personalen i skola, vård och omsorg går på knäna. Vi menar att dessa resurser hade gjort betydligt större nytta i form av exempelvis fler anställda inom hemtjänsten. En sådan satsning skulle dessutom vara mycket mer fördelningspolitiskt träffsäker då stödet skulle gå till de med störst behov.

Ett nytt finanspolitiskt ramverk för en starkare välfärd, ekonomi och grön omställning

Sverige står inför en rad stora utmaningar de närmaste åren. Välfärden lider av en kronisk underfinansiering, ekonomin behöver återstartas efter coronapandemin och en offensiv grön omställning måste genomföras nu om vi ska klara av klimatkrisen. Ska dessa ödesmättade utmaningar kunna mötas behövs omfattande satsningar på välfärden och stora investeringar i infrastruktur, bostäder, grön teknik och ekonomiska stimulanser för minskad arbetslöshet. Detta kräver i sin tur en ny ekonomisk politik och ett finanspolitiskt ramverk som möjliggör storskaliga investeringar. Under Coronakrisen har Sveriges ekonomi med nödvändighet gått med underskott för att finansiera de stora Coronaåtgärderna, detta hade inte varit möjligt om vi inte tidigare fört en ansvarsfull ekonomisk politik. Vi ser att vi kommer ha en relativt lång period med underskott framför oss.

Sverige har idag ett mycket restriktivt finanspolitiskt ramverk som omöjliggör de nödvändiga satsningar och investeringar som krävs för att rädda både välfärden, klimatet och ekonomin. Staten har idag ett överskottsmål som innebär att den offentliga sektorn måste gå med överskott under en konjunkturcykel. Detta gör att staten tvingas till stora finansiella besparingar och har bidragit till att

staten varje år betalar av på en redan rekordlåg statsskuld. Till detta kommer att staten sällan lånefinansierar samhällsekonomiskt lönsamma investeringar. Detta har lett till en underinvestering i exempelvis infrastruktur och att nödvändiga satsningar på vård, skola och omsorg ställs mot viktiga långsiktiga investeringar i exempelvis järnvägar och bostäder. Ska samhället lyckas möta vår tids stora utmaningar finns lösningarna i den ekonomiska politiken. Vi behöver helt enkelt ett nytt och modernt finanspolitiskt ramverk som säkrar statsfinansernas långsiktiga hållbarhet samtidigt som vi möjliggör för att nå de socialdemokratiska målen om en stärkt välfärd, ett jämlikt samhälle och en grön omställning. Ramverket bör innehålla följande:

Pröva idén om en statlig investeringsbudget

För att möjliggöra nödvändiga investeringar för klimatomställningen, en omstart av ekonomin efter pandemin och upprätta god infrastruktur utan att tränga undan viktiga investeringar i välfärd menar vi att idén om ett nytt finanspolitiskt ramverk bör prövas. Där överskottsmålet överges och en separation mellan en investeringsbudget där lånefinansiering tillåts och en driftsbudget där ett balansmål över konjunkturcykeln styr.

En investeringsbudget kommer inte allena att lösa utmaningarna samhället står inför, för detta krävs att det är en S-ledd regering. Vi har sett tillräckligt hur Moderatledda regioner med lånefinansierade investeringsbudgetar har agerat ekonomiskt ansvarslöst och satt invånarnas sjukvård och kollektivtrafik i långtgående svåra situationer. Det kräver således att det är tydligt vad som anses vara en investering. Men i den speciella situation vi nu befinner oss i, där vi under en period har sett behov av kraftigt ökade investeringar, menar vi att det ändå kan vara motiverat att pröva idén om en separat investeringsbudget. För att det ska kunna fullföljas behöver skuldankaret justeras och Sveriges regering driva på för förändring i EU:s regelverk.

Överge överskottsmålet – inför ett balansmål

Överskottsmålet för statens offentliga finanser infördes i kölvattnet av 90-talskrisen för att minska den då stora statsskulden. När överskottsmålet infördes hade Sverige en statsskuld på cirka 70 procent av BNP. Sedan dess har stora avbetalningar på statsskulden gjorts och Sveriges statsskuld låg därför **före** coronakrisen på cirka 35 procent av BNP, något som gjorde att vi hade bland de lägsta statsskuldena i Europa. Samtidigt som statsskulden är rekordlåg går däremot välfärden i kommunerna och regionerna på knäna. Enligt Sveriges kommuner och regioner (SKR) väntas regionerna göra ett underskott med 6 miljarder år 2020.

Överskottsmålet innebär att staten ska göra ett överskott under en konjunkturcykel. Det nuvarande överskottsmålet ligger på 0,33 procent av BNP. Socialdemokraterna har sedan tidigare ett kongressbeslut på att det nuvarande överskottsmålet ska slopas och ersättas av ett balansmål. Ett balansmål för driftsbudgeten skulle innebära att staten skulle ha som mål att budgeten ska gå med balans över en konjunkturcykel. En sådan reform skulle frigöra uppskattningsvis 17 miljarder kronor varje år. Resurser som skulle kunna gå till ett välbehövligt tillskott för Sveriges kommuner och regioner för en upprustning av vård, skola och omsorg.

Inrätta en statlig investeringsbank

Klimatpolitiska rådet är tydliga med att investeringstakten behöver öka om vi ska nå de klimatpolitiska målen. Ska vi lyckas med den gröna omställningen av samhället behöver därför såväl de offentliga som de privata investeringarna öka.

Trots att många av de investeringar som krävs för en grön omställning är samhällsekonomiskt lönsamma på sikt, förblir investeringstakten för låg då den företagsekonomiska risken ofta överstiger nyttan. Genom införandet av en statlig investeringsbank kan privat kapital frigöras och företag och andra aktörer tillgodoses med långsiktigt och billigt kapital för klimatsmarta investeringar. Investeringsbanken kan få kapital från staten som sedan kan användas som säkerhet för upplåning på den internationella kapitalmarknaden. EU har redan infört den europeiska investeringsbanken (EIB) för att erbjuda förmånliga lån till projekt som stödjer EU:s klimatmål.

Investeringarna från EIB räcker däremot inte om Sverige ska kunna nå klimatmålen. Därför bör även Sverige, i linje med rekommendationer från EU och OECD, införa en statlig investeringsbank för att möjliggöra storskaliga gröna investeringar i exempelvis bostäder, infrastruktur och en grön industriell omvandling.

Stopp för vinstjakten i välfärden

När välfärden öppnades upp för privata aktörer på 90-talet menade förespråkarna att detta skulle leda till högre kvalitet och till ökad mångfald och valfrihet. Resultatet 30 år senare är istället försämrad kvalitet, ökad ojämlikhet och att miljarder av skattebetalarnas pengar varje år går till privata vinster. Istället för mångfald i form av småskaliga kooperativ och idéburna aktörer har vi fått en välfärdsmarknad som domineras av ett fåtal vinstdrivande koncerner.

En tydlig effekt av privatiseringen av välfärden är att pengar avsedda för vård, skola och omsorg går till privata vinster i välfärdsföretagen. I en granskning från Dagens Nyheters "Fakta i frågan" framgår att en lönsam välfärdsmarknad har vuxit fram. Medan den ordinarie tjänstesektorn har en genomsnittlig avkastning på eget kapital på omkring 13 procent, visar granskningen att motsvarande avkastning är 44 procent för företagen inom grundskolan, 34 procent för företagen inom sjukvården och 29 procent för de företag som bedriver äldreomsorg. Lönsamheten syns även genom stora vinstutdelningar. Exempelvis gjorde de två största friskolekoncernerna, Academedia och Internationella engelska skolan, vinster på över en halv miljard kronor under räkenskapsåret 2018 till 2019. Detta är pengar som skulle kunna ha gått till fler lärare och bättre undervisning för eleverna.

Men vinsten som drivkraft inom välfärden leder inte endast till att skattepengar går till privata vinster. Vinstincitamentet påverkar på ett mycket mer grundläggande plan hela välfärdens fokus, kvalitet och funktionssätt. Inom skolan har vi exempelvis sett en tilltagande skolsegregation när friskolekoncerner riktat in sig mot resursstarka elever. Inom äldreomsorgen har vi sett hur privata företag pressat kostnaderna genom lägre löner och sämre arbetsvillkor för personalen. Inom sjukvården har vårdbolag i högre utsträckning valt att etablera sig i välmående områden och riktat in sig mot friskare patienter samt patienter med privat sjukvårdsförsäkring. Efter att Chile infört ett vinstförbud inom skolan är Sverige idag det enda land som tillåter obegränsade vinster inom den offentligt finansierade skolan. Det finns även ett starkt stöd till förslag om att begränsa vinster i välfärden. Enligt SOM-institutet tycker 6 av 10 svenskar att det är ett bra förslag att förbjuda vinstutdelning inom skattefinansierad vård, skola och omsorg. Det är hög tid att vi lyssnar till befolkningen.

När allt mer av välfärdens verksamheter läggs ut på entreprenad leder det till att samhällets förmåga att samordna och utveckla minskar. En allt större andel av skattemedlen går att kontrollera att avtal och indikatorer efterföljs istället för kvalitetshöjande åtgärder. I vissa delar av landet är drift i egen regi endast ett komplement till det privata och de demokratiskt styrda samhällsinstitutionernas möjligheter att sätta riktningen begränsas. Koncerntänket har blivit överordnat faktiskt utfall och kvalitet för invånarna. Under coronapandemin har den privatiserade välfärden visat sina mest uppenbara brister: omfattande bristande samordning, statliga anslag som fastnar i kontrollapparaten och inte når ut till verksamheterna, samt offentligt finansierade verksamheter som inte går samman i nödvändig kraftsamling. Samtidigt ser vi hur idéburna och kooperativa verksamheter är de icke-offentliga aktörer som bäst klarar av att samordna med det offentliga, särskilt i kris, och vars drivkraft är sprungen ur engagemanget för verksamhetens innehåll inte för ett vinstintresse. Dessa alternativ har drivkrafter som liknar de som en gång byggde våra offentliga verksamheter och gör sig därför bra som skattefinansierade alternativ till de i egen regi. Därför menar vi att Socialdemokraterna, med lärdomar från nyliberalismens avregleringar sedan 30 år, senare års debatter och forskning, och särskilt efter coronapandemin, bör verka för att offentligt finansierad verksamhet ska drivas i egen regi eller av aktörer utan vinstintresse.

Socialdemokraterna i Stockholm yrkar att:

1. Socialdemokraterna verkar för att ett politiskt jämlikhetsmål införs
2. Socialdemokraterna verkar för en skattereform som möjliggör stora välfärdssatsningar.
3. Socialdemokraterna verkar för en skattereform som bidrar till minskade ekonomiska klyftor och ökad skattekvot.
4. Socialdemokraterna verkar för införandet av en progressiv fastighetskatt.
5. Socialdemokraterna verkar för införandet av en progressiv kapitalbeskattning.
6. Socialdemokraterna verkar för att pensioner, arbetslöshetsersättning, sjukersättning och andra ersättningar inom försäkringssystemen inte ska beskattas hårdare än arbetsinkomster.
7. Socialdemokraterna verkar för att avskaffa RUT-avdraget.
8. Socialdemokraterna verkar för ett nytt finanspolitiskt ramverk med en separation mellan en investeringsbudget där lånefinansiering tillåts och en driftsbudget med balansmål.
9. Socialdemokraterna verkar för inrättandet av en statlig investeringsbank för finansiering av investeringar i bostäder, infrastruktur och en grön omställning av industrin.
10. Socialdemokraterna verkar för att EU:s regelverk ändras så att medlemsstater kan investera sig ur coronakrisen.
11. Socialdemokraterna verkar för att stoppa marknadifiering av välfärden.
12. Socialdemokraterna verka för att offentligt finansierad verksamhet ska bedrivas i egen regi eller av idéburna aktörer som återinvesterar eventuell vinst i verksamheten.